

Eesti kunsti rahvusvahelistumise uus laine

Karin Laansoo

EESTI KAASAEGSE KUNSTI ARENDUSKESKUS

Võib julgelt öelda, et Eesti kaasaege kunst on jätnud viimastel aastatel rahvusvahelisele areenile olulised maamärgid. Ma ei räägiks seekord preemiatest kunstnikele, vaid pigem pikaajalistest ja kulissidetagustest saavutustest.

Kunsti rahvusvahelise nähtavusega on huvitavad lood selles mõttes, et preemiade ilutulestikuga võrdseks on vaja reaalseid, igapäevaseid töösuhteid, mis loovad kandvat rahvusvahelist pinnast Eesti kunstile ka kümne aasta pärast. Kui mõtlen neile olulistele maamärkidele, mis jäävad kestma perioodist 2012–2014, siis näeb nimekiri välja järgmine. Kümne Eesti kunstniku teoseid on ainuüksi rahvusvaheliste tippkunstnimesse kontekstis näinud üle poole miljoni inimese, lisaks rahvusvahelised näitused üle maailma ning varjusurmast on tõusnud kunsti ekspord. Eesti kunstnike filme tutvustati A-kategooria kunstnimesse Frieze New York raames, Maarja Oviir-Neivelt alustas tööd Suurbritannia olulisima muuseumi Tate'i Venemaa ja Ida-Euroopa moodsa ja kaasaege kunsti osakomisjoni liikmena, 60 noort professionaali on läbinud galeristide meistrikursuse – neist neljal on juba rahvusvaheline praktikakogemus välisgaleriides ning 2015. aastal lisandub veel kolm. Lisaks on Eestist külastanud väliskuraatorid ja kriitikud kaasanud Eesti kunstnikke nii suurprojektidesse kui ka avanud nende loomingut rahvusvaheliste kunstiajakirjade veergudel. Eesti on selgelt lükanud oma jala rahvusvahelise kunstimaailma tähtsamate uste vahele ja mitte pelgalt statistina. Kunstimaailmas pole nii-öelda rahvuskoondistel palju sõnaõigust, võistlemine toimub puhtas konkurentsisis kogu maailmaga.

Tallinn kui uus kunstilinn

Ma räägin siin eelkõige arenduskeskuse tegevusest, kuid see asetub konteksti – kõik Eesti kunstiväljal tegutsejad on teineteisega koosmõjus. Väljast toodud võidud mõjutavad positiivselt kodust kliimat ning Eesti-sisese kunstielu sisu ja energia loob taustsüsteemi rah-

vusvaheliste professionaalide jaoks. Kas sila tasub tulla, kas siin toimub olulisi arenguid – on need küsimused, millele vastatakse just näituste ja isiklike kohtumiste põhjal. Õnneks on Tallinnas nähtud peetud äärmiselt põnevaks ja paljulubavaks – Phaidoni kirjastus nimetas Tallinna uueks kunstilinnaks ning kriitik Hunter Brait-hwaite uuris, mis on Tallinna võimalused uue kunstilinn prototüübi loomisel. Sarnast tähelepanu ei ole kunagi liiga palju. Pigem on küsimus selles, kuidas sellega targalt edasi liikuda. Ükski tiitel paraku ei kannu, kui selle taga pole tegijate motivatsiooni ning seljad koos tegutsemist. Me võime kodus joonistada eristavaid vagusid institutsioonide eelarvete järgi ja panna märke külge „oma“ projektidele, kuid omavaheline konkurents rahvusvahelisel väljal on pigem üks asjatu sangpomm, mis kõiki takistab. Samas on kaasaege kunst teinud omalt poolt pingutusi, et kaasata ka teisi valdkondi. Hea näide on Eesti filmide promomine New Yorgis, mis tekitab kohe täiendavat huvi ja sünergia.

Koostöö erinevate valdkondade vahel

Tänapäevases maailmas on kõik kunstivaldkonnad omavahel koostöös – muusikafestivalidel on näitused ja kunstinäitustel muusikaprogrammid. Filmirežissöörid on samas ka kunstnikud ja kuraatorid tegelevad muusika ja teatriga. Eesti kultuuriekspordi puhul näeme veel kahjuks vähest institutsionaalset koostööd, aga just see annaks meile piiratud eelarvete juures palju suurema kõla. Ja mitte ainult kultuurivaldkondade koostööd. Meie presidendid spontaanne visiit New Yorgis Photoville'i näitusele, kus osales ka Eesti kunstnik, oli selle festivali kõrghetki ja kohaliku pressilemmik-teemasid.

Maamärkide juurde tagasi tules – kui ülainimetatu on võimalik kolme aastaga, siis mis võiks olla eesmärgiks järgmise viie või

kümne aasta jooksul? Lühidalt öeldes – vaja on täpselt sama kümme korda rohkem. Leida uusi võimalusi Eesti kaasaegele kunstile publiku ja professionaalse esindatuse leidmiseks, toetada samal ajal tippe ja koolitada uut põlvkonda. Meil juba on väga palju, mille üle head meelt tunda. Noortele kunstnikele loovad koduturgu eksperimentaalsed messid ja oksjonid, mis viis aastat tagasi veel ei tegutsenud. Eesti kunstnikke esindavad lisaks kodugaleriile välisgaleriid Budapestis, Berliinis ja Pariisis. Ka galeriisüsteemi väliselt on võimalused rahvusvaheliseks tähelepanuks suuremad kui kunagi varem. 2013. aasta Eesti paviljoni Veneetsia biennaali toetuskeem läheb ajalukku märkimisväärse era- ja avaliku kapitali koostööga, mis kandis kohe vilja – lisaks hästi teostatud biennaaliprojektile näidati üle pika aja ka Kumus Eesti paviljoni töid.

Mida annab rahvusvahelisuse tõus laiemalt Eesti kultuuripilti ja majandusse? Kui teha üks konkreetne võrdlus tõelist kunstirenessansi nautiva Poolaga, siis erinevalt oma naabritest Ungarist ja Sloveeniast hinnatakse Poola kiirelt kasvava kunstituru suuruseks 100 miljonit dollarit. Ekspertide hulgas Sasnali efektiks nimetatud buum viitab hetkel suurimaid hindu kasseeerivale kunstnikule Wilhem Sasnalile. Kuigi galeriide ja kunstnike arv on Varssavis oluliselt suurem, on suhtarv kohalike kunstikogujate ja reaalse müükidega üsna lähedane Eestile. Statistikaameti andmetel oli 1200 kunstniku ja 1021 kunstitöötajaga Eestis professionaalse kujutava ja tarbekunsti müügitulu 2011. aastal 4,4 miljonit eurot ning kunstiteoste ekspord ulatus 730 000 euroni. Täna on ainuüksi Eesti ühe tuntuma galerii (Temnikova ja Kasela) ekspordimaht üle 200 000 euro. Numbrid näitavad, et kaasaege kunsti arendamiseks eraldatud raha on rohkem ekspordist tagasi toonud kui sinna sisse pandud.

Tänapäeval on kõik kunstivaldkonnad omavahel koostöös – muusikafestivalidel on näitused ja kunstinäitustel muusikaprogrammid.

Meie regioonis toimuvad märgilised sündmused – Manifesta Peterburis ja uus Guggenheim Helsingis ei luba jääda mugavalt perifeerseks, eriti olukorras, kus kaasaege kunst on jõudmas oma tähelepanult ja kunstiekspordi võimekusele samale tasemele kui Eesti kaasaege muusika, mis on olnud senini meie riigi tuntuim visiitkaart.

Riigi tutvustamine kunstiekspordi kaudu

Kindlasti ei maksa alahinnata kunsti mõju turismile. Hea näide on siin Bilbao, mis tõusis 25% tööpudusega perifeersest linnakesest üheks Euroopa kunstikeskuseks – turismi kasv 10-kordne, muuseum teenis temasse investeeritud raha tagasi 7 aastaga, aastane tulu linnaeelarvesse on 40 miljonit eurot. Ka Eestis on tõenäoliselt suurimad kunstiootjad välis-turistid, keskmine kunstiturist kulutab ligi 200 eurot päevas, mis on üle kahe korra kõrgem tavaturisti kulutusest.

Kui riik on öelnud, et kultuuri ekspord on üks tähtsamaid Eesti visiitkaarte ning loomemajandus on oluline, siis peaks ta ka tähelepanelikult jälgima just valdkondi, kes on ennast tänaseks tõestanud. Nii imelikult kui see ka ei kõla, siis on väikse riigi puhul kaasaege kunstiekspord säästlik vahend enda tutvustamiseks, kuna see tõesti ei nõua miljoneid, küll aga tänase olematu rahalise toetuse ümbervaatamist. Kunstnikud on kahjuks viisakad inimesed, kes senini oma saavutustest valju häälega rääkinud ei ole või pahunud neid suuremaks tegelikkusest, vaid jätkavad rohkem arvoparadiilkku tagasihoidlikku liini.

Kokkuvõtvalt öeldes – Poola edulool on vähem pistmist riigi suurusega ning hoopis rohkem visiooniga kunstiootajate, ambitsioonikate ideedega, heade kunstimäenedžeridega kunstiväljal ning eelkõige väga hea kunstiga. Nime-tatutest loodetakse Eestis puudust ei tule.

Foto: Tõnu Tunnel

Fotomessi avamine.